

פרפראות

פאר

חנוכה ופרשת מקץ תשפ"ב

פרפראות

והגגים לחנוכה

בעניין

תפילה והודא

פרפראות פאר

פרפראות והגיגים לחנוכה בעניין תפילה והודאה

אות טז-כב

מפתח נושאים חנוכה ופרשת מקץ תשפ"ב

כא, עוד יש לבאר, שצריך להכיר את מידותיו של הקב"ה כב, לקל ברוך נעימות יתנו. למלך קל חי וקים זמירות יאמרו ותשבחות ישמעו, כג, אם מצאו פך אחד איך אמר טמאו כל כד, ביאור נוסף איך אמר טמאו כל אם נמצא פך השמן הטהור כה, השם י-ה הוא שם של מיצר ושם הויה הוא שם של רחמים כו, זבח משפחה שעושים בחנוכה מבואר בספר החיים מאחי המהר"ל כז, תחילת הנס היה בטבע ולמה צריך להתחיל הנס בטבע קושיית השפ"א כח, השם חנוכה, ביטול האמונות הרעות, ומה שנהגו להרבות בסעודת בחנוכה כט, רמזים לחנוכה בפרשת מקץ מספר שלטי הגיבורים ל, רמז שמצאנו בגימטריא בפרשת מקץ לחנוכה שחל ברוב השנים

א, ביאור שבטים מציאה מצאו ויצא לבם אנו שאבדנו את ר' סימון מראה הפנים ויהי מקץ קץ שם לחושך רמז בגימטריה ב, הרד"ל מבאר שבטים מציאה מצאו ויצא לבם בהספד שאמר על בנו ג, למה לא הביאו ליוסף נער אחר במקום בנימין ד, בדיקת D.N.A. שעשה רבי סעדיה גאון לפני כאלף ומאה שנים ה, מתי אמר הכתוב בר ומתי אוכלמבואר ע"י מעשה שירדו בספינה ו, איך ראה פרעה שיוסף מפענח צפונות שלכן נתן לו את אסנת ז, הוסיפו עין לשם פוטיפר שיקרא רע ח, דינה שכס ושם הו"י עולה בגימטריא פוטי פרע דברי הרד"ל ט, עוד יש לפרש ע"ד אנא מזרעא דיוסף י, ביאור במה שאמר יוסף אביכם הזקן אשר אמרתם יא, ביאור פלא בספר בן יהוידע בענין יוסף הצדיק יב, ארבעה דיוקים בנוסח הנרות הללו יג, במה חלקו מ"ד אסור ומותר להשתמש לאורה וביאור הדיוקים הנ"ל יד, אלקא דמאיר ענני הוא המאיר בנרות חנוכה ביאור המהרש"א טו, ע"ד הרמ"ע מפאנו מבואר מה שיש לכוון בתפילה להדלקת נר חנוכה טז, פרפראות והגיגים לחנוכה בענין תפילה והודאה יז, הלל והודאה צריך להיות מתוך שמחה וביאור אילו פינו מלא שירה כים בג' דרכים יח, אמירת לחיים ע"ד נכנס יין יצא סוד יט, חנוכה זמן לפרסומי ניסא לבטל בעל הנס אינו מכיר בניסו כ, ביאור הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך

א, ביאור שבטים מציאה מצאו ויצא לבם אנו שאבדנו את ר' סימון מראה הפנים

איתא בגמרא (ירושלמי ברכות פרק ב' הלכה ח' דף כ" ע"א, הוריות פרק ג הלכה ה' דף יח' ע"ב, וכע"ז במדרש רבה בראשית פרשה צ"א פסקה ט)

כד דמך ר' סימון בר זביד עאל ר' ליה ואפטר עילוי ארבעה דברים תשמישו של עולם וכולן אם אבדו יש להן חליפין, (איוב כ"ה א) "כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקו ברזל מעפר יוקח ואבן יצוק נחושה",

אילו אם אבדו יש להן חליפין אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו. (איוב כ"ה י"ב) "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי",

א"ר לוי מה אם אחי יוסף על שמצאו מציאה יצא לבם דכתיב (בראשית מ"ב כ"ה) "ויצו יוסף

אנחנו שאבדנו את ר' סימון, אף שלר"ס עצמו הוא שמחה, אבל לנו הוא אבידה מכל צד, שמלבד שאבדנו במיתתו את חכמתו להשפיע לבני דורו, עוד יש לחוש כי תתגולל ח"ו מדה"ד עלינו על כי מפני רעת הדור נאסף, עאכו"כ שיש לנו לירא ממדה"ד, ע"כ,

ג, למה לא הביאו ליוסף מישהוא אחר במקום בנימין

כתיב (בראשית מ"ב כ'), "ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם" וגו' "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו" וגו' "ויען ראובן אתם לאמר הלוא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם, וגם דמו הנה נדרש",

קושית המפרשים שיכלו להביא לו איזה נער מהשוק

המפרשים הקשו, כאשר דרש יוסף להביא את בנימין אליו, היו יכולים ליקח אחד מן השוק, ואומרים לו, זהו בנימין האח,

ותירץ האמרי אמת, מכיון ושמעון היה אסור בבית האסורים, היה יכול יוסף לברר עם שמעון האם הוא מכירו,

ד, בדיקת D.N.A. שעשה רבי סעדיה גאון לפני כאלף ומאה שנים

המעשה מובא בספר חסידים (סימו רל"ב), וז"ל, **מעשה ברבי סעדיה בן יוסף החכם** (הוא ר' סעדיה גאון נפטר ד' אלפים תש"ב, דר הדורות), באחד שהלך למדינת הים עם עבדו, והוליד עמו ממון גדול, והיתה אשתו צריכה לילד,

לימים מת האדון, והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו, **ויאמר העבד אני בנו**, וכאשר גדל הבן שנולד, שמע שמת אביו, והלך לתבוע נכסיו שהחזיק בהם העבד,

והלך העבד, ובעושרו כי רב התחתן בגדולי הדור, והיה הבן ירא לפתוח פיו פן יהרגוהו,

ויתאכסן הנער בבית רבי סעדיה, והניח לפניו לאכול ולא אכל, עד ששם לפניו אלו הדברים, נתן לו עצה, שידבר אל המלך, וכן עשה, שלח המלך אחר רבי סעדיה לדון דין זה,

וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו וגו', **ויצא לבם ויחרדו** איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו",

אנו שאבדנו את ר' סימון עאכו"ו, ע"כ,

הקושיה מה הספד יש בדבר זה וביאור מראה הפנים

כתב בביאור מראה הפנים (ירושלמי הוריות פרק ג' הלכה ה' דף יח ע"ב), ד"ה מה אם אחי יוסף על שמצאו מציאה יצאו ליבם **אנו שאבדנו את ר' סימון עאכו"ו**, לכאורה אין זה ק"ו, דשם חרדו על שהיו מתפחדין מעלילה ולא היה להם לשמוח על מציאה זו,

והנראה דר' לוי הוסיף בזה על דרשת ר' הילא שאמר ת"ח שמת מי מביא לנו כיוצא בו, וזה סובל שני פירושים,

או שנאמר שאין לנו כיוצא בו, או אף אם היה לנו כיוצא בו מ"מ אותו אבדנו, לזה אמר, אל תטעו שכוונת ר' הילא לומר מפני שאין לנו כיוצא בו ולומר דאם היה לנו כיוצא בו לא היינו חוששין אלא דאף אם היה לנו כיוצא בו אין לו חליפין קאמר שהרי עכ"פ אותו אבדנו,

ולזה אמר מה אם אחי יוסף מצאו מציאה לפנייהם ועם כל זה היו דואגים על העלילה והאבידה שאפשר לבא אח"כ ע"י מציאה זו, אנו שהאבידה לפנינו שאבדנו את ר' סימון עאכו"ו שנדאוג על זה ואף אם נמצא אח"כ כיוצא בו ממלא מקום, להאבידה לא תשלים המציאה, ע"כ בביאור מראה הפנים,

ב, הרד"ל מבאר שבטים מציאה מצאו ויצא לבם בהספד שאמר על בנו

בפירוש הרד"ל על המדרש (רבה בראשית פרשה צ"א פסקה ט) **שבטים מציאה מצאו אנו שאבדנו** וכו', פירשתי בהספד על בני יקירי, החריף ירא אלוקים מרבים, מוהר"ר חיים יונה לוריא ז"ל (שנפטר כ"ה טבת תר"ב ונקבר כ"ו טבת),

מפני שמיתת צדיקים היא טובה ושמחה לנפש הצדיק, כי תשוב נפשו למנוחתה לחזות בנועם ה', ואבדתו היא לדורו, לכן אמרו מה השבטים מציאה מצאו בעצמן, אך מפני שהיו חוששין שלא יתגולל עליהם בדבר הכסף, חרדו ויצא לבם,

איתא בגמרא (הוריות י" ע"א), ר' גמליאל ורבי יהושע הוו אזלי בספינתא, בהדי דר' גמליאל הוה **פיתא**, בהדי רבי יהושע הוה **פיתא וסולתא** (לחם וקמח), שלים פיתיה דר' גמליאל, (נגמר הלחם לר' גמליאל) סמך אסולתיה דרבי יהושע,

אמר ליה, מי הוה ידעת דהוה לן עכובא כולי האי דאיתית סולתא, כתב רש"י דלפיכך לקח גם פת וגם קמח, מפני שהפת מתעפש ואינו מתקיים לאורך זמן כמו קמח,

אמר ליה, (רבי יהושע לרבן גמליאל) כוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את הספנים, ואמרתני שמא יעלה ויתעה אותנו, כתב רש"י, ומתעה את הספנים - שכן דרך של ספנים לשעה הפורשין לים, רב החובל נותן עיניו בצפון והכוכב מתהלך לדרום, ורואה בכוכב אחד העומד לימינו או לשמאלו, וכל זמן שרואה אותו כוכב לצדו אחר, יודע שנהפכה הספינה ומיישרה לדרכה,

וכוכב שעולה אחת לשבעים שנה פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום, וכשרב החובל נותן עיניו **בו בצפון** והספינה תהפך בדרום ורואהו לצדו אחר סבור שנהפכה הספינה ומיישרה אחר הכוכב, והוא סבור ליישרה ומהפכה לדרך אחר, וכך הוא מתעה את הספנים, ע"כ,

מבואר הדבר, שאוכל מתקיים לזמן קצר, לפי שהוא מתקלקל לאחר זמן, אבל הצריך אוכל לזמן רב עליו לשאת תבואה או קמח, למען יעמדו ימים רבים, ולא אוכל בכדי שלא יתקלקל,

לפי"ז מבואר כפ"פ למה שינו לשונם מבר לאוכל

כשבאו אחי יוסף לשבור בר, כוונתם היתה שיקנו **תבואה לזמן רב** שיוכלו לשוב ולהביאו אל אביהם, אך כאשר באו אל יוסף וראו שדיבר אתם קשות, לא רצו שיידע כי הם צריכים תבואה לזמן רב, שלא יחשוד בהם בדבר מה, ולכן אמרו, עבדיך באו **לשבור אוכל** לזמן קצר, ולא אמרו לשבור בר, ויוסף כששלח לאביו, שלח לו **בר**, למען יעמדו ימים רבים עד בואם אל ארץ כנען, ובכך מובן, ההבדל בין **בר לאוכל**, וגם למה שינו לשונם **מבר לאוכל**.

ו, איך ראה פרעה שיוסף מפענח צפונות שלכן נתן לו את אסנת

יצוה רבי סעדיה, לקוז דם הבן בספל אחד, ודם העבד בספל אחר, ולקח עצם של אבי הבן, והניח בספל העבד, ולא נבלע הדם ולא האדים העצם, ולקח העצם ושם אותו בספל הבן, ונבלע הדם והאדים העצם, כי הוא גוף אחד, ולקח רבי סעדיה הממון, ונתן לבן, **עכ"ל ספר חסידים**,

בפירוש אזולאי מהחיד"א, על ספר חסידים כתב, בסי' **מעשיות קטן** דפוס ישן הביא מעשה זה שהיה בימי **שלמה המלך** ע"ה,

והרב מטה משה (מתלמידי המהרש"ל) סימן תשס"ד הביא מעשה זה בשם רבינו סעדיה גאון, ע"כ בפירוש אזולאי, בספר בית המדרש (ילינעק) מובא מעשה זה אצל שלמה המלך,

על ידי מעשה נורא זה מבואר הכתוב וגם דמו הנה נדרש כפתור ופרח

אפשר לפרש ולומר, מה שאמר ראובן "וגם דמו הנה נדרש", הוא תשובה לשאלה, למה היו צריכים להעציב את יעקב אבינו בהולכת בנימין אל יוסף, למה לא לקחו אחד מן השוק לאמר זהו בנימין האח, וע"ז אמר ראובן, כי זה אינו,

משום שדמו נדרש, ואפשר לברר ע"י הדם, אם הם גוף אחד כנ"ל.

ה, מתי אמר הכתוב בר ומתי אוכל מבואר ע"י מעשה שירדו בספינה

כתיב (בראשית מ"ב ג'), וירדו אחי יוסף עשרה לשבר **בר** ממצרים,

כתיב (בראשית מ"ב ז'), ויאמר אלהם מאין באתם, ויאמרו מארץ כנען לשבר **אכל**,

כתיב, (בראשית מ"ב י') ויאמרו אליו לא אדני, ועבדיך באו לשבר **אכל**,

כתיב, (בראשית מ"ב כ"ה) ויצו יוסף וימלאו את כליהם **בר**,

ד' פעמים שינה הכתבו דברו

יש לדייק, למה בתחילה אמר הכתוב כי באו לשבר **בר**, ולאחר מכן שינו לשונם ואמרו ליוסף כי באו לשבר **אוכל**, וכשיוסף שלחם מילא את כליהם **בר**,

ביאור הדבר על פי מעשה שהיה

כתיב (בראשית מ"א מ"ה), ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח, ויתן לו את אסנת, כתב רש"י צפנת פענח, מפרש הצפונות,

ח, דינה שכס ושם הוי' עולה בגימטריא פוטי פרע דברי הרד"ל

על הא דאיתא בפרקי דרבי אליעזר שהבאנו לעיל, שכתב, מה עשה יעקב, הביא ציץ של זהב, וכתב עליו שם הקדש, ותלה על צוארה וכו',

כתב הרד"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ח הוספות הרד"ל אות ג'), יש לומר, שלכן כתיב "אסנת בת פוטי פרע" בעי"ן, שעולה בגי' 455, שמספר זה עולה מכוון כמנין, דינ"ה שכ"ס ושם הוי"ה, שכולם עולה 455, שרומז לשם הוי' שהיה כתוב על הציץ שעליה, להעיד שמה' יצא הדבר,

ט, עוד יש לפרש ע"ד אנא מזרעא דיוסף

איתא בגמרא (ברכות כ" ע"א), אנא מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא, אפשר לפרש ולומר, הכונה לאותה העי"ן, שהוסיפו לפוטיפרע שיקרא רע משום שביקש להרע ליוסף, אותה העי"ן בישא, לא שלטא ביוסף, ולא יכל להרע לו.

י, ביאור במה שאמר יוסף אביכם הזקן אשר אמרתם

כתיב (בראשית מ"ג כ"ז), וישאל להם לשלום, ויאמר השלום, אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי", וכשנתוודע אל אחיו כתיב (בראשית מ"ה ג') ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי, ולא הוסיף אשר אמרתם",

אפשר לומר, כי לפני שנתוודע לאחיו, היתה כוונתו, אשר אמרתם, כלומר אשר חשבתם שהוא רק אביכם, ואינו אבי שלי, כי חשבתם שאינני חי, ולכן חשבתם שהוא רק אביכם, אבל לאחר שנתוודע לאחיו, וכבר ידעו שהוא גם אביו, לא אמר אשר אמרתם, כלומר אשר חשבתם שהוא רק אביכם. וזהו אביכם הזקן אשר אמרתם, כלומר, אשר חשבתם.

יא, ביאור פלא בספר בן יהוידע בענין יוסף הצדיק

ממה שאמרה תורה " ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח, ו-יתן לו את אסנת" שיש בו ו' מוסיף על ענין ראשון, וגם מסמיכות הדברים שהסמיכה תורה, נראה, שיש קשר במה שראה פרעה שיוסף מפרש הצפונות, ולפיכך נתן לו את אסנת,

ביאור הקשר בין צפנת פענח לבין ויתן לו

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ח) שכאשר נולדה אסנת בשכס, ורצו בני יעקב להרגה, מה עשה יעקב, הביא ציץ של זהב, וכתב עליו שם הקדש, ותלה על צוארה, ושלחה והלכה לה, והכל צפוי לפני הקב"ה, וירד מיכאל המלאך והורידה למצרים לבית פוטיפרע,

שהיתה אסנת ראויה ליוסף לאשה, והיתה אשתו של פוטיפרע עקרה, וגדלה אותה כבת, וכשירד יוסף למצרים לקחה לו לאשה, שני ויתן לו את אסנת בת פוטיפרע, עכ"ל פדרי"א,

וכתב הרד"ל (פרק ל"ח אות ט"ז) שיוסף בקשה, ליתנה לו, כיוון שהכירה ע"י הציץ, כשהיה בבית פוטיפר, ונתנה לו ע"פ פרעה כאשר שאל,

מבואר, שיוסף היה מפענח את מה שהיה צפון באותו ציץ של זהב, שאסנת היא בת ישראל כשרה, שהיא בתה של דינה, והיא הראויה לו לאשה, וכאשר ראה פרעה, כי יוסף מפענח הצפונות, קרא לו צפנת פענח, ויתן לו את אסנת,

ובכך מבואר כיצד ידע פרעה כי אסנת שייכת ליוסף, ומה הקשר בין מה שקרא לו צפנת פענח, אל ויתן לו את אסנת.

ז, הוסיפו עין לשם פוטיפר שיקרא רע

איתא בגמרא (עיין סוטה י"ג ע"ב), כתיב (בראשית ל"ט א'), ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר", ו**כתיב** (בראשית מ"א מ"ה) "ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע", ודרשו חז"ל כי הוסיפו לו האות עי"ן בשמו, ופירשו המפרשים (עיין סוטה י"ג ע"ב, ובבן יהוידע), כי הוסיפו עי"ן לשמו, שיהיה נקרא רע, ע"ש שביקש להרע ליוסף, ע"כ,

וכשיגיע אל נקודת מעשה העבירה, שכבר קשרו היצה"ר בחבלים ועבותות התאוה הרעה, וכבר בערה בקרבו אש להבת שלהבת, הנה הוא מנתק החבלים והעבותות, ומכבה אש הגדולה כרגע ופורש מן העבירה, והנה שבחו של זה הוא אלף ידות על הראשון ע"כ **בן יהודע**

יב, ארבעה דיוקים בנוסח הנרות הללו

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות. שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. על ידי כהניך הקדושים. וכל מצות שמונת ימי חנכה. הנרות הללו קדש הם. ואין לנו רשות להשתמש בהם. אלא לראותם בלבד. כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסיך ועל נפלאותיך ועל ישועתך,

ארבעה דיוקים בנוסח הנרות הללו

א. הסיום אינו מעין ההתחלה, שבתחילה כתוב ארבעה דברים, ניסים, נפלאות, תשועות, מלחמות, ובסוף כתוב רק ניסים, נפלאות, תשועות, ואילו מלחמות לא נאמר בסיום,

ב. מפני מה נכתבה בתוך נוסח ההודיה של הנרות הללו, ההלכה של אין לנו רשות, וכאשר נכתבה ההלכה, מדוע נכתבה בין הנרות הללו אנו מדליקין וכו', לבין כדי להודות, לא בתחילה ולא בסוף,

ג. בוודאי שיש להודות על הנצחון, אך מדוע יש להודות על המלחמות,

ד. בתחילה כתוב, אנו מדליקים על הניסים וכו', ולא כתוב כדי להודות ולהלל, ובסוף כתוב כדי להודות ולהלל על נסיך וכו', וביאור הענין הוא כדלקמן,

יג, במה חלקו מ"ד אסור ומותר להשתמש לאורה וביאור הדיוקים הנ"ל

סברת המחלוקת אם מותר או אסור להשתמש לאורה

המחלוקת אם מותר להשתמש לאורה, או אסור להשתמש לאורה, אפשר לומר כי היא בסברא, אם הנרות שמדליקין הם לזכרון, שזכור תמיד את כל מה שעשה לנו הקב"ה, או שהנרות

איתא בגמרא (סוטה דף לו עמוד ב) יוסף שקידש שם שמים בסתר - הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, מאי היא? דכתיב: ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, א"ר יוחנן: מלמד וגוי, באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, ע"כ,

כתב בספר בן יהודע (סוטה ל"ו ע"ב) הקשה המהרש"א ז"ל לכאורה היא ראייה לסתור, יעויין שם.

וכתב בספר בן יהודע, ונ"ל בס"ד, דבאמת דברי רבי יוחנן שאמר שניהם לאותו דבר נתכוונו, וכן דברי האומר לעשות צרכיו נכנס, צריכין הבנה, דלפי פשוטם הם דברים תמוהים,

דאין השכל מקבלם, להוציא לעז על אותו צדיק שהתורה העידה עליו, באומרה ויהי כדברה אליו יום יום ולא שמע אליה, שיבא אדם לומר דאותו היום הסכים לעשות עבירה ממש חס ושלום, רק דדיוקנו של אביו הנראית אליו הפרישו מדבר זה,

הנה בוודאי דבר זה לא יתכן לאומרו על אותו צדיק, שלא נשתבח שום צדיק כמוהו בכפיית היצר הרע של עבירה, אשר בעבור כן זכה לתואר שם צדיק, שמזכירים אותו בשם זה תמיד עד עולם, ואיך יאומן כי מראה דיוקנו של אביו שנצטיירה לפניו, תפריש אותו מעבירה, ולא יהיה פורש מיראת הקב"ה מלכו של עולם, אשר כבר אמר לה ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים, היתכן שיהיה בוש וירא מדיוקנו של אביו יותר מהקב"ה, ודאי זה לא יעלה על לב לחשוב כך:

אך עשה אזניך כאפרכסת, ושמע דברים המוצדקים, דודאי כונת רבי יוחנן וגם מאן דאמר לעשות צרכיו נכנס, אין כונתם לומר דמטרת כונתו לעשות עבירה חס ושלום ממש,

אלא הענין הוא דהנלחם עם יצה"ר דעבירה ואינו חוטא, יש בזה שני סוגים, האחד כשרואה מתעורר בלבו קצת תאוה, הוא מתאזר ומזדרז לדחות מקרבו מחשבות רעות של התאוה, ודוחה אותם מעליו, כדי שלא יתגברו עליו כוחות היצה"ר, ויבערו אש התאוה בלבו להבת שלהבת, ונמצא מתאזר בעוד אש התאוה בלבו ניצוץ קטן הוא מכבהו, ובזה ניצול מן העבירה,

ויש שהוא נוטה לכוחות היצה"ר, ואינו בורח מהם, ונותן מקום ליצה"ר להגביר בו אש התאוה עד שיביאנו לעשות העבירה בפועל,

יד, אלקא דמאיר ענני הוא המאיר בנרות חנוכה ביאור המהרש"א

איתא בגמרא (עבודה זרה י"ח ע"א), בההיא עובדא דפדיון שבויים, שחשש שומר בית הסוהר לקבל שוחד שמא יתפסוהו למלכות, ואמר לו רבי מאיר, אם יתפסוך, תאמר **אלקא דמאיר ענני**,

קושיית המהרש"א

הקשה המהרש"א (עבודה זרה י"ח ע"א), וז"ל, ויש לדקדק היאך ייחד ר' מאיר, שמו של הקב"ה על עצמו בחייו, שהרי אמרו (רש"י בראשית ל"א מ"ב) אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, שנאמר אלקי אברהם ופחד יצחק וגו',

שני תירוצים של המהרש"א

ויש לומר, דלא אמר אלקא דמאיר כו' רק לסימן בעלמא על שמו, ולא נתכוין כל עיקר על שמו, רק נתכוין אלקא דמאיר לארץ ולדרים עליה הוא יעננו,

או שאמר, אלקא דמאיר לנו במלכות יון הקודמת, **בנס הנרות של חנוכה**, כמו שייסד הפייט, (מובא בסידור אוצר התפילות סוף חלק ב' בפיוט מאורה לחנוכה ולפרשת בהעלותך) **ומי יאיר לך מאיר כו' הוא יעננו להציל אותנו בנס מידיהם וק"ל**, עכ"ל המהרש"א,

טו, ע"ד הרמ"ע מפאנו מבואר מה שיש לכוון בתפילה להדלקת נר חנוכה

בספר עשרה מאמרות, מהרמ"ע מפאנו, מצאנו תירוץ על קושיית המהרש"א, (מאמר חקור דין - חלק א פרק כו, ובפירוש יד יהודה אות כ"ט), בההיא עובדא דפדיון שבויים, שחשש שומר בית הסוהר לקבל שוחד שמא יתפסוהו למלכות, ואמר לו רבי מאיר, אם יתפסוך, תאמר **אלקא דמאיר ענני**,

כתב, הא דאמר רבי מאיר לההוא שומר, אימר **אלקא דמאיר ענני** ותינצל, היינו, השומר אשר לא ידע לכוין אל הכונה הראויה, יאמר סתם, **אלקא דמאיר**, פירוש, באותה כוונה שכיון רבי מאיר, **וזהו אלקא דמאיר**, ענני,

לפי פירושו, שהוא על דעתו וכונתו של רבי מאיר **אפשר לפרש**, דהא דאמרינן בתפילה

שאנו מדליקין הם כדי להודות ולהלל, לשמו ית',

לפי"ז יש לבאר ולומר, אם נאמר שהדלקת הנרות הם לזכרון לנו, כדי שאנחנו נזכור את מה שעשה לנו הקב"ה, אזי מכיוון והזיכרון הוא בשבילנו, יש לומר **שמותר להשתמש לאורה**,

אך אם נאמר שהדלקת הנרות הוא בשביל **להודות לשמו ית'**, אז אנחנו מדליקים אורה זו לכבודו ית', **ואין לנו להשתמש באורו**,

ביאור הנוסח הנרות הללו על שתי חלקיה

וע"י הסבר זה, אפשר לומר כי נוסח הנרות הללו בא לצאת ידי שתי המ"ד, גם לפי המ"ד שאומר **שמותר להשתמש לאורה**, וגם לפי המ"ד **שאסור להשתמש לאורה**,

וכך ניתן להסביר את נוסח ההודיה של הנרות הללו, החלק הראשון של תפילת ההודיה, הוא לפי המ"ד **שמותר להשתמש לאורה**, והנרות הם לזיכרון,

וכדי לעבור לחלק השני שהוא לפי המ"ד **שאסור להשתמש לאורה**, נאמרה קודם ההלכה הנרות הללו קדש הם. **ואין לנו רשות להשתמש בהם**, וממשיך בנוסח ההודיה לפי מ"ד זה, כפי שיבואר,

ובכך מבוארים ארבעת הדיוקים שדיקנו

א בחלק הראשון מדובר שהדלקת הנרות הם לזכרון, שנזכור את כל אשר עשה עמנו הקב"ה, ולכן מזכירים גם את **המלחמות**, משא"כ בחלק האחרון מדובר שההדלקה היא כדי **להודות**, ואז, אין צורך להודות על מלחמות,

ב. ההלכה נכתבה באמצע, כדי לומר כי עד כאן הנוסח הוא לפי המ"ד **שמותר להשתמש לאורה**, ומכאן ואילך הנוסח הוא לפי המ"ד **שאסור להשתמש לאורה**,

ג. אה"נ, המלחמות מוזכרות רק בחלק הראשון שלפי מה שביארנו ההדלקה הוא לזכרון, ובזכרון יש לזכור הכל,

ד. בחלק הראשון לא מוזכר **להודות ולהלל** רק על, מכיוון ובחלק הראשון מדובר כי ההדלקה היא לזכרון ולא להודיה, כפי שביארנו.

משורר הוא בשלימות כאשר לבו בשמחה. ומתוך השמחה שהיא שלימות לאדם, בא האדם לידי שירה. ומפני שאין עתה העולם בשלימות לכך אמר אז ישיר, כי השירה שהיא בשלימות היא לעולם הבא שאז יהיה העולם בשלימות לא בעולם הזה,

ולכך רמז בזה דבר זה במקום הזה, אצל אז ישיר כי מלה זאת של אז מורה על מעלה עליונה, כמו שהתבאר בחבור גבורת ה' (פי מ"ז) ולכך אמר אצל זה ישיר לעתיד כי מגיע השירה למעלה עד עולם הבא. עכ"ל המהר"ל

מבואר, כי השירה צריך שיהיה מעומק הלב,

ביאור אין אומרים שירה אלא על היין

איתא בגמרא (ברכות דף לה עמוד א) מנין שאין אומרים שירה אלא על היין - שנאמר (שופטים ט"ו י"ג) "ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים", אם אנשים משמח - אלהים במה משמח? מכאן, שאין אומרים שירה אלא על היין ע"כ,

יש לבאר, הטעם שאין אומרים שירה אלא על היין, משום ששירה צריך להיות בשמחה ומעומק הלב, וביין נאמר (סנהדרין ל"ח ע"א) נכנס יין יצא סוד, ובלבו של איש ישראל בוודאי נמצא הרצון לומר שירה מעומק הלב, לכן יש לומר שירה כאשר נכנס היין,

השיר העשירי מעומק עשירי שבלב

עוד יש לרמז, כדאיתא (תרגום יונתן תחילת שיר השירים) עשרה שירים נאמרו בעולם, והשיר העשירי יהיה בליל התקדש חג (ישעיהו ל' כ"ט),

ואפשר שעשרה שירים שנאמרו בעולם הם כנגד עשרה עמקים שבלב, כמובא בספר יצירה שעשרה עמקים יש בלב,

איתא באמרי אמת (שבת תשובה תרס"ט א') שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה וא"י שיש עשרה עמקים ובכל יום מעשיית יש עומק יותר גדול ופנימיות יותר גדולה, א"י עשר מסעות נסעה שכינה וכו' מכפרת לכרוב וכו', ובימים אלו יכולים לחזור אל המקום הנכון ובכל אדם ישנס ג"כ העשרה עמקים כדאי שם וכנגדן גלתה סנהדרין,

יח, אמירת לחיים ע"ד נכנס יין יצא

סוד

קודם הדלקת נר חנוכה, והנני עושה על דעתם ועל כונתם, ועל דעת כל הצדיקים והחסידיים שהיו באותו הדור, שהשפעת להם נסיך וזכו לאור באור החיים, ועל דעת כל הצדיקים והחסידיים שבדורותינו, ופי כפיהם ועשיתם כעשיתם, ע"כ,

ומכיוון ואין אתנו יודע עד מה, לכוון בהדלקה רבה זו של נר חנוכה, לפיכך אנו מבקשים שההדלקה תהיה על דעתם ועל כונתם, כפי שאמר ר"מ להוא שומר, שיאמר אלקא דמאיר ענני, באותה כוונה שכיון רבי מאיר, איזה שיהיה, כפירוש הרמ"ע מפאנו .

טז, פרפראות והגיגים לחנוכה בעניין תפילה והודאה

כתב השל"ה, תחילת מסכת תמיד - חנוכה, עמוד התפילה, כבר כתבתי בהקדמה בריש מסכת חולין כי חנוכה נתקן להלל ולהודות על כן נסמך עמוד התפלה לחנוכה והתפלות במקום תמידים נתקנו (ברכות כו ב) גם בנרות כתיב (שמות כז כ) "להעלת נר תמיד", וכתב הרמב"ן ריש בהעלותך (במדבר ח ב) כי המדרש של בהעלתך את הנרת רומז על נרות חנכה עין שם בארך,

יז, הלל והודאה צריך להיות מתוך שמחה וביאור אילו פינו מלא שירה כים בג' דרכים

דרך א' ביאור, שירה כים הכונה לשירת הים, אז ישיר משה וגו',

איתא בגמרא (סנהדרין דף צא עמוד ב) אמר רבי מאיר: מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', שר לא נאמר, אלא ישיר - מכאן לתחיית המתים מן התורה.

ביאור המהר"ל כי שירה היא מתוך שמחה וצ"ל בשלימות

כתב המהר"ל (חדושי אגדות מסכת סנהדרין דף צא עמוד ב) ורמז דבר זה דוקא בשירה הזאת כי ראוי מצד השירה בפרט, שתהיה לעתיד לבא כמו שיתבאר בסמוך.

כי השירה היא כאשר היה בעולם שלימות והיו נותנין שירה והודאה לש"י, וכל אדם שהוא

וע"כ אמר ישעיה והרשעים כים נגרש מה הים הגל הראשון אומר אני עולה ומציף כל העולם כולו כיון שהוא בא לחול הוא כורע לפניו, ואין הגל הב' לומד מן הראשון, כך פרעה נתגלגל על ישראל והפילו הקדוש ברוך הוא, וכן עמלק, וכן סיחון, ואין אי למד מראשון, ולזה ע"פ דמיון זה אמר מכאן אמרו כו' דנותנין לו **לרשע דין גל להיות** האדם נכנע מלפניו בהכנעת ראש, וע"ז אמר אישתעו לי נחותי ימא שהם יורדי הים הגלות כמ"ש שהדמיון בגלות כספינה המטורפת בים והגלים עברו עליו והיינו האי גלא הרשע שבכל דור שבא להטביע לספינה דהיינו ישראל המטורפין בגלות כספינה המטורפת בים, **עכ"ל המהרש"א**,

לפי"ז יש לפרש אילו פיננו מלא שירה כים ולשונונו רנה כהמון גליו, כי בוודאי הניצול מן הים ע"י המון גליו מודה ומשבח בשמחה, וע"ז נרמז **שירה כים והמון גליו**,

דרך ג' ביאור מלא שירה כים, הכונה לניצול מן הים

איתא בגמרא (נדה דף לא עמוד א) דרש רב יוסף: מאי דכתיב (ישעיהו יב א) "אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני", במה הכתוב מדבר - בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ ברגלו לאחד מהן **התחיל מחרף ומגדף**, לימים שמע שטבעה ספינתו של חברו בים, **התחיל מודה ומשבח**, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו לעולם - **אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו. ע"כ**,

פירש רש"י, ישב לו קוץ ברגלו, לאחד מהם ולא יכול לצאת.
לבדו, הקב"ה **לבדו** יודע שהוא נס אבל בעל הנס אינו מכיר בניסו.

כתב המהרש"א (נדה דף לא עמוד א ד"ה מ"ד אודך כי אנפת בי וגו') ישב לו קוץ כו'. פ"י כי אנפת בי הוא הקוץ שישב לו כי בזאת ישוב אפך ממני שלא טבעה ספינתו כמו שטבעה לחבירו וע"ז אמר שהתחיל אז **להודות ומשבח** כמ"ש אודך ה' ר"ל כאילו הייתי מיורדי הים והייתי ניצול שהוא אחד מדי שצריכים להודות גם עתה נצלתי ביבשה **שלא ירדתי בסחורה שלי לים**, ומייתי כדר"א לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו' לפי שמתחלה היה זה מכוסה מן האדם רק לה' לבדו והתחיל האדם מקלל ומחרף אמר שאחר **שיתברר לו ניסו אומר בהפך** וברוך שם כבודו וגו' וק"ל:

מנהג העולם הוא, (לא מצאתי מקור) באמירת לחיים על היין ועוד, כי איש ישראל מוזגין לו, מברך, שותה מעט ואומר לחיים, מנהג הגוי מוזג אומר לחיים ואח"כ שותה,

ונראה לתת טעם לדבר, כי איש ישראל הרוצה לברך רעהו, רצונו לברך מעומק הלב, אך קודם שנכנס יין עדיין לא יצא הסוד והרצון לברך מכל הלב, רק כאשר נכנס יין יצא הסוד, משא"כ ברצון הגוי ולצערנו גם בבנ"י הנוהגים כמנהג האומות, אין כונתו לברך מעומק הלב, ולכן קודם שישתה אומר לחיים.

דרך ב' ביאור אילו פיננו מלא שירה כים ולשונונו רנה כהמון גליו כי השירה צריך להיות כניצול מן הים

איתא בגמרא (יבמות דף קכא עמוד א) תניא, אר"ג, פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו? רבי עקיבא; וכשעליתי ביבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי העלך? אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי, **וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי**; מכאן אמרו חכמים: **אם יבואו רשעים על אדם, ינענע לו ראשו**. אמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו: מים שיש להם סוף - מותרת, מים שאין להם סוף - אסורה. ע"כ,

כתב רש"י נענעתי לו ראשי - ועבר על גבי והלך לו. ינענע לו ראשו - ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן,

ביאור המהרש"א כל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי

כתב מהרש"א (בבא בתרא דף עג עמוד א ד"ה אישתעי לי נחותי ימא) והנראה כלפי שאמרו בסוף יבמות דאמר רבי עקיבא דף של ספינה נזדמן לי **וכל גל וגל שבא עלי נענתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו**,

ויש לעיין מאי מכאן אמרו כו' מה ענין זה לזה, וביאורו שאמר הכתוב (יוה ב' ד' תהלים מב ח') **כל משבריך וגליך עלי עברו וגו'** דימה הכתוב הצרות והגלות שבאו עלינו מהרשעים לגלי הים, ואמרו בילמדנו (ילקוט שמעוני ישעיהו נו' תצ) נמשלו ישראל לחול שנאמר והיה מספר בני ישראל וגו' ונמשלו העכו"ם לים שנאמר (ישעיהו י"ז ב') "הוי עמים רבים כהמות ימים" והם מתייעצים על ישראל, והקב"ה מתיש כחם,

מבואר, כי הניצול מן הים הרי הוא מודה ומשבח מעומק הלב,

לפי"ז יש לפרש, מלא שירה כים, הרמוז לניצול מן הים,

יט, חנוכה זמן לפרסומי ניסא לבטל בעל הנס אינו מכיר בניסו

מבואר בהא דאיתא לעיל כי רק לאחר שראה שניצול מן הים ע"י קוץ שנכנסה ברגלו, התחיל מודה ומשבח, ועד אז אינו מכיר בניסו,

אולי יש לומר, כי חנוכה הוא זמן לפרסומי ניסא, שיש לאדם לדעת גם קודם שהבין שנעשה לו הנס, שהקב"ה עושה הכל לטובה,

כ, ביאור הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך

יש לדעת, היות ומדת "הטוב" הוא להיטיב לכל אחד, ומדת "המרחם" הוא לרחם על המסכן, לפי"ז היה צריך לומר הטוב כי לא כלו חסדיך, והמרחם כי לא תמו רחמיך,

ביאור ע"ד הדבק במידותיו

יש לבאר, האדם צריך להידבק וללמוד ממידותיו של הקב"ה, ולכן גם אם אדם נולד במידה מולדת להיות טוב, כלומר רצונו להיטיב לכל אחד, עליו לדעת כי יש גם מדת מרחם, כלומר, שיש לרחם על המסכן יותר מלהיטיב לכל אחד שאינו נזקק, וזהו הטוב, צריך לדעת שלא לדחוק את מידת המרחם,

ומי שמולד במדת המרחם, כלומר לעזור למיסכן, עליו לדעת כי יש גם את מידת הטוב, ויש לעשות חסד, שהוא בין לעניים בין לעשירים, וע"ז נאמר הטוב, כי לא כלו רחמים, והמרחם, כי לא תמו חסדיך,

כא, עוד יש לבאר, שצריך להכיר את מידותיו של הקב"ה

גם יש לבאר, מכיוון ומדובר בהקב"ה, והקב"ה עושה רק טוב, וגם אם נראה שאדם רע לו, צריך לדעת שהקב"ה הוא לא מפסיק לרחם גם כאשר

יש לאדם צרה ר"ל, וזהו הטוב, כי לא כלו רחמיך, גם בעת צרה ר"ל,

והמרחם, כשהקב"ה עושה אדם שצריך לרחם עליו משום שקשה לו, אלו הם גם מחסדיו של הקב"ה אעפ"י שאנחנו לא מבינים היכן החסד, וזה המרחם כי לא תמו חסדיך.

כב, לקל ברוך נעימות יתנו. למלך קל חי וקים זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו

וקשה, זמירות הם שירים, תשבחות הם אמירות והיה צריך להיות הפוך זמירות ישמיעו, ותשבחות יאמרו,

יש לפרש, תחילה כתוב לקל ברוך נעימות יתנו, א"כ מבואר שמדברים אל הקב"ה,

וי"ל זמירות הוא מלשון לזמר עריצים וכו', וכמו שפירשו אזמר בשבחין מלשון לזמר ולשבר, ולפי שמדברים אל הקב"ה צריך לפרט ולומר מה בקשתנו לזמר, ולכן כתוב יאמרו,

ותשבחות ישמיעו, שהרי מבואר, שכאשר אחד רוצה לשבח מישהוא, לא יתכן ע"י השמעת קול או שירה משום שהוא לא יבין מה בלבד לשבח, משא"כ כאשר האדם רוצה לשבח לקב"ה ע"י הוצאת קול ושירה, הקב"ה יודע מה שבלבו לשבח, ולכן נאמר זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו

כג, אם מצאו פך אחד איך אמר טמאו כל

איתא בגמרא (שבת כ"א ע"ב), כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ע"כ,

וקשה, אם טמאו כל השמנים, איך זה שבכל זאת מצאו פך אחד של שמן, ואם מצאו פך אחד של שמן, אין אמר שטמאו כל השמנים, יש לבאר כדלקמן,

כתיב (בראשית ל"ב כ"ד) ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו, ויותר יעקב לבדו,

וזהו דוגמת האמור במקום אחר (תהלים ב')
"וגילו ברעדה" עכ"ל רש"י,

מבואר, כי השם י-ה הוא שם של דין ופחד,
השם הוי"ה הוא שם של רחמים, (עיינן באריכות
מהרש"א ברכות דף כ"ח ע"ב ד"ה כנגד ח"י אזכרות
כו')

וכך אפשר לפרש הכתוב, "מן המצר קראתי
י-ה", שבשעה של מיצר, כלומר בשעה של דין
ופחד, שאז אני נמצא תחת השם י-ה,

ובקשתי היא, "ענני במרחב י-ה", כלומר,
הרחב את השם י-ה, לשם י-ה-ו-ה, שהוא שם
של רחמים, ובכך תענה בקשתי, וזהו, "מן המצר
קראתי י-ה, ענני במרחב י-ה".

כו, זבח משפחה שעושים בחנוכה מבואר בספר החיים מאחי המהר"ל

בספר החיים (חלק פרנסה וכלכלה) כתב וז"ל, וכל
הסעודות שאנו נוהגים לעשות בחנוכה, נראה
שאינם רק, דרך זבח משפחה, על הניסים
שנעשו לאבותינו בזמן הזה,

ומה שנקראו סעודות רשות זהו לפי שכל מי
שעושה סעודה שהוא מחויב בה, כגון סעודת
הנשואין והמילה, אין מחזיקים לו עליה כל כך
טובה, אחר שהוא דרך החיוב, אבל העושה
סעודת מריעים, בזה ניכר נדיבתו, הואיל ועושה
אותה אף על גב שאינו מחויב בה,

כענין המשל שהבאתי לעיל מן הכהן שאינו
מחזיק טובה לבעל הבית על כמה כורין תרומה
שהוא נותן לו, ומחזיק לו טובה על קומץ אחד
של חולין שהוא נותן לו, ומשום הכי קורא
לסעודה זו סעודת הרשות.

כז, תחילת הנס היה בטבע ולמה צריך להתחיל הנס בטבע קושיית השפ"א

שפת אמת (חנוכה תרל"ד א'), הט"ז כתב, שהיה
הנס שנשאר פך, להיות שורה עליו הברכה כו'.
וקשה כי נס אינו עפ"י הטבע בתורת ברכה,
ורוב נסים הם בלי הכנה של הטבע כלל, (ר"ל
דלמה היה צריך להתחיל הנס בהכנה של טבע),

רק יש לומר, שזה היה חיבה יתירה, להיות
נזדמן להם שמן עפ"י הטבע, מצד הברכה

איתא בגמרא (חולין צ"א ע"א) **כתיב** "ויותר יעקב
לבדו", אמר רבי אלעזר שנשתייר על פניו
קטנים, כתב רש"י, **דכל כלים החשובים**
ומקנה, כבר העביר את נחל יבק, **כדכתיב** לעיל
מינייה ויעבר את כל אשר לו, והוא נשאר על פניו
קטנים, שלא הספיק להעביר וחשכה לו,

ובפירוש המזרחי על רש"י ביאר בדברי רש"י,
דפכים קטנים אינם נחשבים, מכיון והעביר
הדברים החשובים, ואע"ג דכתיב ויעבר את
אשר לו, **כלומר שהעביר הכל**, בכל זאת הפכים
קטנים שנשארו אינם נחשבים, ע"כ,

ובכך אפשר לתרץ, הקושיא שהקשינו, דאע"פ
שהעביר הכל, בכל זאת אין זה נחשב, שחזר על
פכים קטנים, וכך אפשר לומר לגבי חנוכה,
דאע"פ שטימאו כל השמנים, זה שנשאר פך
אחד של שמן אין זה סותר לומר שנאמר
שטימאו כל השמנים,

כד, ביאור נוסף איך אמר טמאו כל אם נמצא פך השמן הטהור

כתיב (מלכים ב' פרק ד' ב') "ויאמר אליה אלישע
מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית ותאמר
אין לשפחתך כל בבית, כי אם אסוך שמן, ופירש
המצודות, **כל בבית** - כלל לא,

מבואר, דגם כאשר היה לה אסוך שמן, אמרה
אין לשפחתך כל בבית, כן הדבר בנס חנוכה, אף
שטימאו כל השמנים, אין זה סותר למה שמצאו
מעט שמן.

כה, השם י-ה הוא שם של מיצר ושם הויה הוא שם של רחמים

כתיב (תהלים פרק קיח ה) "מן המצר קראתי י-ה
ענני במרחב י-ה",

כתיב (תהלים פרק סח ה) "שירו לאלוקים זמרו
שמו, סלו לרכב בערבבות, **בי-ה שמו** ועלזו לפניו,

כתב רש"י, **בי-ה שמו** - בשם י"ה שהוא לשון
יראה, כדמתרגמינן **דחילא**, (תהלים קי"ח) "עזי
וזמרת י-ה" וכן, (שמות יז) "כי יד על כס י-ה"
בתרגום, וכן, (ישעיה כ"ו) "כי **בי-ה**" ארי בכך
תתפרקון במימרא **דחילא** ה' ותקיף עלמא,
אומר המשורר שבחו לפניו, וגורו מפניו, ועלזו

קריעת ים סוף, שהקדוש ברוך הוא עשה, ואפילו הכי הוצרך משה לעשות פעל למטה, כדכתיב (שמות יד, טז) ואתה הרים ידך ובקעהו, שהשם יתברך גומר על ידי אדם, ודבר זה ברור. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנורה, והיה פועל כפי מה שהיה יכול, והקדוש ברוך הוא גומר על ידו, עכ"ל בגור אריה,

לפי"ז מובן למה היה תחילת הנס בטבע,

שיהי' נחשב שעשו בני ישראל זה מעצמם, כמו במעשה המנורה, וכמו שכתב המהר"ל, וכך הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פועל למטה, והשם יתברך גומר על ידו.

כת, השם חנוכה, ביטול האמונות הרעות, ומה שנהגו להרבות בסעודות בחנוכה

בספר החיים מאחי המהר"ל (חלק פרנסה וכלכלה פרק ז') כתב וז"ל, ונקרא "חנוכה", על שם "חנוכת הבית" שחזר להתחנך על ידי החסידים ההם. וזולת פירוש זה - אין טעם לשם זה של "חנוכה",

התמיהות שתמה בספר החיים

אחד, יותר היה ראוי לעשות זכרון על הנס שנמסרו גבורים ביד חלשים כו'. ועוד, מאי שנא ששמחו על חזרת הידור מצוה זו של הדלקת הנרות ולא שמחו על חזרת שאר כל המצוות, שנתבטל השמד מהם,

לכך נראה, מבאר בספר החיים, שהשמן שטימאו היוונים הוא רמז לאמונות הרעות שלמדו ישראל מן היוונים, ועל ידי כך נטמא השם טוב שלהם, עד שרצו להשתמד לגמרי, ולאחר שחנכו הבית על ידי הריגת החסידים, חזרו לבנות את היכל ה' וטהרו את השמן, שהוא רמז לשם הטוב, והשליכו מהם האמונות הרעות,

ולכך נהגו להרבות בסעודות מריעים בחנוכה, להודיע שאנו שמחים על שחזר הרשות להנתן בידינו לעבוד את השם יתברך, ועדיין יד ה' טובה עלינו בכל יום ויום להחזיק ידינו בתורתו, כדפירשתי.

טעם א' לנקרא סעודת הרשות

ומשום הכי נקרא סעודת חנוכה "סעודת רשות" (עי' אר"ח סי' תר"ע סי"ב), על שבטל השמד וחזר הרשות להנתן בידינו,

ששורה על המעט, שיהי' נחשב שעשו בני ישראל זה מעצמם. עכ"ל השפת אמת,

ביאור בדבריו של השפת אמת

אפשר לומר, דלפיכך במעשה הדלקת הנרות רצה הקב"ה שיהי' נחשב שעשו בני ישראל זה מעצמם. משום דבמעשה המנורה שעשה משה, מצינו בדיוק ענין זה. שרצה הקב"ה שתתחיל המנורה בידי משרע"ה, ונסתיימה על ידו,

וכך כתב המהר"ל בספר גור אריה, על הפסוקים בספר במדבר (פרק ח' פסוק ד'), וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה ידוד את משה כן עשה את המנורה, וברש"י כן עשה את המנורה - מי שעשאה, ומ"א ע"י הקב"ה נעשית מאליה,

ומקשה המהר"ל, ואם תאמר, והרי בפרשת תרומה (שמות כה, לא), ובסמוך גם כן (רש"י במדבר פרק ח' פסוק ד' ד"ה כן), פירש, שנעשה המנורה על ידי הקדוש ברוך הוא. ואין לומר, שמתחלה הראה לו הקדוש ברוך הוא לעשות ולא היה יכול לעשות אף על גב שהראה לו, ועשאה הקדוש ברוך הוא, דאם כן למה צריך לכתוב שהראה לו הקדוש ברוך הוא, כיון דלא למד משה מעשה המנורה כמו שהראה לו, אם כן מאי נפקא מיניה במה שהראה לו, הא לא למד.

כתב המהר"ל ונראה לי, דודאי אי אפשר לומר שהיתה המנורה נעשית לגמרי מאליה, שהרי המנורה מצוה על ישראל לעשות, כדכתיב (שמות כה, ט) את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו. ועוד כתיב (שמות כה, לא) ועשית מנורת זהב, שתראה מזה, שהיתה המצוה על ישראל לעשות המנורה, ואין לומר כלל שיהיו ישראל חסרים מצוה אחת, אלא כך הפירוש, כי השליך הככר לאור, והיתה נעשה המנורה באש כשהיה משה מכה בפטיש עליה, ונעשה הכל. ואם לא היה יודע משה רבינו צורת המנורה, איך יעשה,

אבל ידע באיזה מקום הגביעים והכפתורים והפרחים, ושם היה מכה ונעשה מאליה,

וכך מוכח במדרש (במדבר רבה בהעלותך טו, יד), דאיתא שם, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך הככר לאור, והיתה נעשית מאליה, כפתוריה ופרחיה ממנו, היה מכה בפטיש והיא נעשית, עד כאן. מוכח בפירוש שהיה נעשה על ידי הכאתו כמו שאמרנו.

וכך הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פועל למטה, והשם יתברך גומר על ידו. שהרי

פרפראות פאר

ויהיה אם כן סעודת חנוכה ענין נכון, בזמן שיש עמו יראת השם, שעל כל פנים לא נתקן עיקר חנוכה רק להודות ולהלל, עכ"ל ספר החיים,

טעם ב' לנקרא סעודת הרשות

עוד כתב בספר החיים (חלק פרנסה וכלכלה פרק ג') וכל הסעודות שאנו נוהגים לעשות בחנוכה, נראה שאינם רק דרך זבח משפחה, על הניסים שנעשו לאבותינו בזמן הזה.

ומה שנקראו "סעודות רשות", זהו לפי שכל מי שעושה סעודה שהוא מחויב בה, כגון סעודת הנשואין והמילה, אין מחזיקים לו עליה כל כך טובה, אחר שהוא דרך החיוב, אבל העושה סעודת מריעים, בזה ניכר נדיבתו, הואיל ועושה אותה אף על גב שאינו מחויב בה,

כדאיתא במדרש (תנחומא ויצא - פרק ט) כתיב "ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה'", למה לא אמרה בראובן ושמעון ולוי ובכלם הודיה, אלא ביהודה,

משל לכהן שיצא לגורן ליטול תרומה ומעשר, ובא בעל הגורן נתן לו תרומה ולא החזיק לו טובה, נתן לו מעשר ולא החזיק לו טובה, לאחר שנתן לו כל מה שהיה ראוי לכהן ליטול, עמד בעל הגורן והוסיף לו מדה אחת של חולין, והחזיק לו טובה, ונתפלל עליו,

אמרו לו, למה כשנתן לך בעל הגורן התרומה והמעשר לא החזקת לו טובה, ועכשיו על מעט מדה אחת של חולין החזקת לו טובה, אמר להן הראשונות התרומה והמעשר שלי הן ושלי לקחתי, אבל אותה המדה שהוסיף לי משלו, לפיכך אני מחזיק לו טובה,

וכך אמרה לאה, שנים עשר שבטים עתידין לעמוד מיעקב והרי אנו ארבע נשים אנו ראויות לילד שלש לכל אחת ואחת, שלש שילדתי כבר חלקי הן, עכשיו כשהוסיף לי בן רביעי על חלקי בודאי הפעם אודה את ה', (וברבה בראשית - פרשה ע"א פסקה ה') כתב עוד, לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה (בראשית לח) "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני", דוד אמר (תהלים קלח) "הודו לה' כי טוב", ומשום הכי קורא לסעודה זו "סעודת הרשות", ע"כ בספר החיים.

כט, רמזים לחנוכה בפרשת מקץמספר שלטי הגיבורים

כתב בספר שלטי הגיבורים, פירוש על המרדכי, (בסוף המרדכי על מסכת שבת, בקונטרס, "הגהות שנמצאו במרדכיים", בשלטי הגיבורים, פרק במה מדליקין, דף כ"ג ע"א, סימן תנ"ו, בש"ס וילנא החדש אות נ"ח), וכ"כ, ברוב השנים חנוכה חל בפרשת

חנוכה ופרשת מקץ תשפ"ב

מקץ, וסימנך, מקץ שנתי"ם נוטריקון, ש'מאל נ"ר ת'דליק י'מין מ'זוזה, סימן כל הנרות עם השמשים מ"ד, וסימנך נחמ"ד למראה, פירוש, נ"ח ר"ת נ"ר ח'נוכה מ"ד, כל הנרות עם השמשים מ"ד, למראה, לראותם בלבד,

כתיב (זכריה ד' ב'), מנורת זהב כלה וגלה על ראשה, וגל"ה בגימטריא מ"ד,

כתב עוד שם, ואני יו"ט הכותב, קבלתי סימן אחר בפרשת ויהי מקץ, וטבח טבח והכן, הח' מטבח והתיבה והכן, הם אותיות חנוכה, וסמך לסעודות שעושין בחנוכה,

טב"ח טב"ח, בגימטריא מ"ד, כמו הנרות, עד כאן דברי בעל שלטי הגיבורים,

ל, רמז שמצאנו בגימטריא בפרשת מקץ לחנוכה שחל ברוב השנים

כתיב בפרשת מקץ (בראשית מ"ג כ"ג), "אלקיכם ואלקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתיכם כספכם בא אלי", בפסוק זה נרמז נס השמן של חנוכה שחל בפרשת מקץ, וכך הוא הרמז,

מטמו"ן, עולה בגימטריא 145,

בכ"ה בכסלו, עולה בגימטריא 145,

באמתחתיכם, עולה בגימטריא 921

נס=110

חנוכה=89

בפך=102

שמן=390

מקץ=230

סך הכל 921, מדוייק ל "באמתחתיכם"

כספכ"ם, הוא נוטריקון של המילים סך מפך, כלומר מפך שיש בו מדה קטנה של שמן, על דרך הכתוב (מלכים ב', פרק ד' פסוק ב'), ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, ופירש רש"י, אסוך שמן, כדי סיכת שמן, בא אלי, עולה בגימטריא 44 נרות, שחובה להדליקם בשמונת ימי החנוכה, וזה הרמז בפסוק בפרשת מקץ, לנרות חנוכה, אלקיכם ואלקי אביכם נתן לכם "מטמון באמתחתיכם כספכם בא אלי".

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק פקס 03-6161555 נייד 0527-616166 מייל y0527616166@gmail.com